

Dvidešimt šešeri metai kartu su jaunimu

Vajonė Strimaitienė

Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijos Profesinio tobulinimo instituto ekspertė, Lietuvos socialinių pedagogų asociacijos valdybos narė, Lietuvos demokratiškumo ugdymo kolegijos tarybos narė, NVO konfederacijos vaikams valdybos narė, Jono Ivaškevičiaus jaunimo mokyklos įkūrėja ir buvusi direktorė

Jono Ivaškevičiaus mokykla 2018³⁵ m. įrašė naują puslapį savo mokyklos istorijoje – 25-metį. Mokyklos idėjos autorė ir įkūrėja, šių eilučių autorė, šiai mokyklai vadovavusi nuo jos įsteigimo, šiemet baigė savo karjerą ir dabar konsultuoja pedagogus ir mokyklų vadovus, yra Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijos Profesinio tobulinimo instituto ekspertė.

Vilniaus Jono Ivaškevičiaus mokykla įkurta 1993 m. rugpjūčio 19 d. Vilniaus miesto savivaldybės valdybos potvarkiu Nr. 1535V ir bendradarbiauja su Vilniaus m. savivaldybės Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinavimo skyriumi, Vilniaus miesto Socialinės paramos centru. Nuo mokyklos įsteigimo bendradarbiaujama su Lietuvos edukologijos universitetu (dabar – Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija), Mykolo Romerio universitetu, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, Vaiko teisių apsaugos tarnyba, 5-uoju policijos komisariatu, Vilniaus pagrindinėmis, bendrojo ugdymo mokyklomis ir gimnazijomis. Mokykla aktyvi Lietuvos vaikų fondo partnerė ir bendrų projektų rengėja, glaudūs ryšiai mokyklą sieja su Lietuvos demokratiškumo ugdymo kolegija, Lietuvos socialinių pedagogų asociacija, mokykla yra Nevyriausybinių organizacijų (NVO) konfederacijos vaikams steigėja ir partnerė. Jono Ivaškevičiaus jaunimo mokykla palaiko glaudžius ryšius su Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centru. Mokyklos devizas: „Ne mokyklai, o gyvenimui mokomės“ („Non scolae, sed vitae discimus“). Vizija: patraukli technologinio profilio mokykla – patikimas garantas mokiniams, nepritapusiems tradicinėje mokykloje. Vilniaus Jono Ivaškevičiaus jaunimo mokykla – pirmoji originali tokio

³⁵ Prieiga per internetą: <http://www.ivaskevicius.lt/naujienos/>.

tipo edukacinė institucija Lietuvoje. Mokykla skirta bendrojo ugdymo mokyklose nepritapusiems, mokymosi motyvų stokojantiems 12–18 metų paaugliams (-ėms), jaunuoliams (-ėms). Būdamą alternatyvi pagrindinei bendrojo lavinimo mokyklai per praktinę veiklą teikia ne tik pagrindinį išsilavinimą, bet ir pradinius darbo bei profesijos įgūdžius, orientuojasi į visapusišką mokinio pažinimą, geranoriškus mokytojo ir mokinio santykius, palankaus mikroklimato sudarymą, skatinantį asmens vertės pajautimą.

Mokykla yra Lietuvos pagrindinių mokyklų asociacijos, Lietuvos demokratiškumo ugdymo kolegijos, Lietuvos iniciatyvių mokyklų klubo narė, NVO konfederacijos vaikams steigėja. Dalyvauja Lietuvos socialinių pedagogų asociacijos veikloje.

Institucija dirba su sudėtingais vaikais. Kai kurie iš jų linkę nusikalsti arba ateina jau turėdami sunkumų dėl elgesio, nepritapę kitose mokyklose. Nei edukologai, nei kriminologai kol kas nedrįsta vienareikšmiškai atsakyti į klausimą, kodėl ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europos Sąjungoje nėra vienodos patirties, kuri būtų efektyviausia, dirbant su riziką patiriančiais arba atskirtį išgyvenančiais vaikais. Nusikaltimų prevencijos mokslas sietinas su konkrečių prevencinių priemonių efektyvumo įvertinimu, tačiau Lietuvoje neanalizuojami sisteminiai šalies sėkmingos praktikos vertinimai, siejant juos su vaikų amžiumi ir elgesio pokyčiais. Todėl akivaizdu, kad vienoje šalyje vieni scenarijai ar metodai pasiteisina, o kitoje šalyje situacija gali būti visiškai kitokia.

Reikia pripažinti, kad tiek Lietuvoje, tiek kitose Europos šalyse prevencinės veiklos, pozityviosios diskriminacijos ir socializacijos efektyvumo įvertinimo sistema veikia nepakankamai. Tradicinės nepilnamečių justicijos sistemos susiduria su įvairiais sunkumais reaguojant į esamą vaikų nusikalstamumą bei prisitaikant prie šiuolaikinių jo tendencijų. Atsižvelgiant į tradicinių nepilnamečių justicijos sistemų trūkumus, vietoje vadinamųjų *apsaugos, auklėjamojo arba gerovės*³⁶, *atsakomybės modelių* bandoma pereiti prie *ginamojo modelio ir jo priemonių*. Tai auklėjamojo pobūdžio modelis, kuriuo siekiama suvienyti ugdymo, auklėjimo ir teisinius aspektus. Šio modelio tikslas yra „mokyti atsakomybės“. Taigi *ginamasis modelis* taikomas nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos srityje, yra parengtas pagal tarptautinių teisės aktų nuostatas ir pamažu įtraukiamas į Europos Sąjungos valstybių narių teisinę bazę, socialinius kontrolės mechanizmus. Šis modelis grindžiamas tokiais *principais*:

1. Pirmiausia pozityvioji diskriminacija (pagalba, pozityvioji socializacija), prevencija ir tik po to griežtesnės priemonės. Geriausias kovos su nepilnamečių nusikalstamumu būdas yra užkirsti kelią jaunų pažeidėjų atsiradimui. Tam reikia

³⁶ 1985 m. Jungtinių Tautų standartinės minimalios nepilnamečių teisenos įgyvendinimo taisyklės (Pekino taisyklės); 1990 m. Jungtinių Tautų nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos gairės (Rijado gairės); 1990 m. Jungtinių Tautų nepilnamečių, iš kurių atimta laisvė, apsaugos taisyklės ir Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (87) 20 „Dėl socialinės reakcijos į nepilnamečių nusikalstamumą“ ir kiti.

tinkamų kūrybinių, socialinių, darbo, ekonominių ir švietimo pagalbos programų. Tokių programų pavyzdžiais laikytinos:

1. Gatvės žaidimai „Streetgames“ (Jungtinė Karalystė);
2. Orientuotos bendruomenės sporto programa (Jungtinė Karalystė);
3. Kavinės be alkoholio ir tabako Taline kūrimas (Estija);
4. Saugus naktinis gyvenimas Holstebre (Danija);
5. Jaunimas be alkoholio (Vokietija);
6. Jaunimo įtraukimo impulso projektas (Jungtinė Karalystė);

Drausminimas turi būti visuminis ir lankstus. Jos turi būti paskutinė alternatyva prieš taikant laisvės atėmimo bausmę. (*Laisvės atėmimo bausmės taikymas tik išimtiniais atvejais*).

Pavyzdžiui Švedijoje numatytos asmenų iki 21 metų, padariusių nusikalstamą veiką, specialios priežiūros priemonės. Jiems gali būti taikomos kitos nebaudžiamosios priemonės, kurių įgyvendinimas nustatomas atskirais teisės aktais (*Social Services Act arba the Care of Young Persons Special Provisions Act*) ir siejamas su socialinių institucijų veikla. Tačiau, atsižvelgiant į nusikalstamos veikos pobūdį, teismas taip pat gali skirti dienos baudas, viešuosius darbus arba dalyvauti kitoje specialiai paskirtoje veikloje (jaunimo tarnyba), pagalba nukentėjusiajai pusei (pavyzdžiui, padėti sutaisyti sugadintą nuosavybę). Taip pat gali būti įpareigojama gydytis, jei nustatoma kaltininko priklausomybė nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų. *Vokietijoje* priemonių taikymą sprendžia specializuoti nepilnamečių teismai. Baudžiamosios priemonės taikomos tik išskirtiniais atvejais. Iš esmės galimos poveikio priemonės taikomos atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės bei kiti susiję institutai, kurie yra panašūs kaip ir Lietuvoje (restitucija, viešieji darbai, įmoka į atitinkamus fondus ir pan.). *Prancūzijoje* pripažįstama, kad nepilnamečiams pirmiausia turėtų būti taikoma apsauga, parama, priežiūra bei auklėjimas. Šias priemones reguliuoja atskiri įstatymai.

Europos nepilnamečių justicijos pozityvioji praktika apima tris pagrindines sritis: **1) prevenciją; 2) ugdymą ir auklėjimą vietos bendruomenėse ir centruose; 3) socialinę ir profesinę integraciją**, todėl vaikams ir jaunimui siūloma taikyti nebaudžiamą pobūdžio priemonių (pavyzdžiui, visuomenei naudingas darbas, kompensacijos ir nuostolių atlyginimas, socialinė mediacija (tarpininkavimas) santykiuose su auka arba visuomene, profesinis, praktinis mokymas arba taikytinas specialus gydymas nuo priklausomybės nuo narkotikų, kitų priklausomybės rūšių, pavyzdžiui, alkoholio). Tokio pobūdžio priemonės reikalauja kontrolės ir nuolatinio nepilnamečio pažangos ir laimėjimų stebėsenos (monitoringo). Edukaciniai, ugdomieji metodai taikomi, pasitelkiant tos ugdymo institucijos, kuriai priklauso vaikai, išteklius, bendradarbiaujant su socialiniais partneriais arba ieškant partnerių tarp institucijų, kuriose rizikos grupės vaikams teikiami reikiami profesiniai įgūdžiai ar žinios, kurių jiems gali prireikti savarankiškame gyvenime. Lygiagrečiai socialinis pedagogas,

psichologas, auklėtojai ir kiti mokytojai dirba su šeimomis, kad būtų užtikrintas sėkmingas mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas ir suteikiama šeimai reikalinga pagalba.

Jono Ivaškevičiaus jaunimo mokyklos veikla gali būti analizuojama kaip daugiau nei du dešimtmečius besitęsiantis eksperimentas ar sėkmės istorija, dirbant su rizikos grupės vaikais. Baigus dviejų dešimtmečių direktorės karjerą šioje mokykloje, norisi dalytis kai kuriomis išvalgomis. Kiekvieni metai, praleisti mokykloje, – tai naujas puslapis, kuris kasmet atverčiamas su nauja energija, entuziazmu, ryžtu, kantrybe ir atsidavimu, nes ją kūrę žmonės buvo atkaklūs, dirbo su meile ir atida kiekvienam vaikui. Kasmet pradėdami naujuosius mokslo metus, kaip ir kitos Lietuvos, o ir bet kuriame kitame pasaulio krašte esančios geros mokyklos, kurioms vadovauja patyrę vadovai, apžvelgiame ir analizuojame praėjusių metų veiklą, bandome su-prasti ugdymosi rezultatų pokyčius. Ne kartą susimąstome, kokių gebėjimų reikės sparčiai kintančiame šiuolaikiniame pasaulyje, kokias kompetencijas akcentuosime 2030? Institucija aktyviai dalyvauja tarptautiniuose ir šalies projektuose, joje lankosi ir mokinius savo pasiekimais motyvuoja garsūs Lietuvos žmonės. Taip pat buvo bendradarbiaujama su pasauline vaikų draugų asociacija „AMADE Mondiale“, skiriančia paramą vaikų intelekto ugdymui. Švęsdama savo veiklos penkiasdešimtmetį, asociacija kūrė filmą apie asmenis ir organizacijas, kurios rūpinasi pasaulio vaikų gerove. Kaip aktyvi asociacijos narė buvo filmuojama ir Jono Ivaškevičiaus jaunimo mokykla, o V. Strimaitienė, kuri buvo ir „AMADE-Lietuva“ prezidentė, buvo pakviesta dalyvauti iškilmėse Monake. Mokykla puoselėja abiem pusėms naudingą partnerystę su Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija (anksčiau – LEU). Universiteto dėstytojai mokyklos pedagogams rengia seminarus, konsultuoja, skaito pranešimus, supažindina su naujausiomis technologijomis. Mokykla yra puiki pedagoginių studijų studentų praktiniams užsiėmimams, per kuriuos studentai mokiniams padeda ugdytis socioeducacinius įgūdžius. VDU Švietimo akademijos profesorė Giedrė Kvieskienė, būdama mokyklos tarybos garbės narė, veda mokinių

tėvams (globėjams) mokymus. 2018 m. mokykla atšventė savo 25-metį. Šiuo metu mokykloje mokosi per šimtą 12–18 metų mokinių, kuriems gyvenimo kelią padeda rasti kantrūs ir profesionalūs pedagogai. Mokytiis Vilniaus Jono Ivaškevičiaus jaunimo mokykloje kviečiami problemų su pamokų lankomumu ir motyvacija mokytis turintys, ankstesnėse mokyklose su mokytojais ir kitais mokiniais konfliktavę, ten nepritapę paaugliai. Mokyklos ugdytiniai įgyja ne tik pagrindinį išsilavinimą, bet ir per įvairią praktinę veiklą pradinių darbo bei profesijos žinių, stiprina bendradarbiavimo įgūdžius ir savivertę.

Pirmaisiais nepriklausomybės metais vykę politiniai, ekonominiai, socialiniai pokyčiai lėmė ir naujų problemų atsiradimą bei jų sprendimų paiešką. Istoriskai susiklostė, kad naikinamų tarpmokyklinių gamybinio mokymo kombinatų, pionierių namų, klubų, ištuštėjusių specialiųjų mokyklų-internatų pastatuose reikėjo kurti patrauklias ugdymo institucijas. Atsirado ugdymo institucijų įvairovės ir entuzias-tų, norinčių ir galinčių įgyvendinti naujas idėjas, poreikis ir pats įsimintiniausias dalykas – mokyklos kūrimas ir atidarymas. Mokyklos atidarymas sutapo su sovietų armijos išvedimu, popiežiaus Jono Pauliaus II vizitu Lietuvoje. Buvo suteikta laisvė veikti, kurti. Nežinia, ėjimas nepramintu keliu, pirma Rugsėjo 1-oji, mokslo metų pradžia. Įkvėpė ir daktaro Jono Ivaškevičiaus vizitas į mokyklą, jo noras padėti kuriantiems.

Mokykloje jaunuoliai gali įgyti ne tik bendrąjį išsilavinimą, bet ir ikiprofesinio rengimo įgūdžių: medžio darbų, dailiųjų amatų, keramikos. Gali rinktis aviamodeliavimo, informatikos, dailės, muzikos ir kitus neformaliojo švietimo būrelius. Jaunimo mokyklos iškelti tikslai ir uždaviniai neleido dirbti taip, kaip buvo dirbama bendrojo ugdymo mokykloje, nes vaikai būtų patekę į stereotipinę situaciją ir vargu ar pritaaptų joje – juk buvusioje nesijautė saugiai.

Jaunimo mokyklos nuostatų projektų variantai rengti savarankiškai, pasiklovus per 19 metų Specialioje profesinėje technikos mokykloje su problemineis vaikais įgyta patirtimi, gilinantis į Danijos, Švedijos švietimo sistemas. Žavėjo mokyklų tipų įvairovė Danijoje. Vaikų užimtumas atsiperka, nes išvengiama nusikalstamumo. Konsultuotasi su prof. Vilija Targamadze, rengusia jaunimo mokyklų koncepciją.

Norėdami atsisakyti stereotipų, turėjome ieškoti naujovių, kurių nebuvo bendrojo lavinimo mokykloje. Nuo pat pradžių daug dėmesio skyrėme pirmajam mokinio susitikimui mokykloje, per kurį įsipareigojame padėti vaikui, mokyti pagal jo psichofizinę brandą, aptariame su tėvais ar globėjais bendradarbiavimo su mokykla būtinumą ir galimybes. Priėmimo metu vaikas supažindinamas su mokinio elgesio taisyklėmis, pabrėžiant, kad jas kūrė patys mokiniai. Susitarimus vainikuoja rankos paspaudimas. Mokiniai ir jų tėvai (globėjai) iš anksto turi žinoti mokyklos reikalavimus. Labai svarbu į įstaigos valdymą įtraukti ir bendruomenę. Perėmėme Danijos jaunimo mokyklos direktoriaus Eigilo Kjaergaardo idėjas ir taikome jo pasiūlytus demokratinio ugdymo mokykloje būdus – „aktyviuosius“ susirinkimus

Žinoma, mokytojams šioje ypatingoje mokykloje tenka daug iššūkių. Kasdienė problema – mokinių drausmė. Čia besimokantieji neretai turi elgesio problemų, negatyvios patirties, yra linkę į agresiją, todėl daug laiko skiriama jų elgesiui koreguoti. Daugėja socialinės rizikos grupės, autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų. Nestereotipinė mokykla reikalauja nestereotipinių sprendimų, įvertinant, gerbiant vaiko individualybę ir projektuojant jo elgesio pokyčius.

Vienas mokinys, kuris į Jono Ivaškevičiaus jaunimo mokyklą atvyko dėl patyčių ankstesnėje mokykloje, vėliau baigė kunigų seminariją, tapo kunigu ir sėkmingai atlieka savo misiją.

Personalizuotas dėmesys duoda gražių rezultatų. Nemaža dalis mokinių sėkmingai kuria tolesnį gyvenimą, nepamiršta buvusių mokytojų ir dėliaugiasi, kad mokykla suteikė galimybę, kai jie jau buvo beatsiduriantys visuomenės paraštėse. Mokykla gali pasigirti sėkmės istorijomis. Vienas auklėtinių mūsų mokyklą pasirinkęs dėl patyčių, vėliau baigė kunigų seminariją, tapo kunigu ir sėkmingai atlieka savo misiją, kitas atgavo pasitikėjimą savo jėgomis, pradėjo gerai mokytis, sėkmingai baigė mokyklą, įstojo į tuometinį Lietuvos edukologijos universitetą ir tapo fizikos mokytoju. Mergaitė, prieš tai pakeitusi keturias bendrojo lavinimo mokyklas, nes turėjo bendravimo problemų dėl patyčių, negebėjimo pritapti, Vilniaus Jono Ivaškevičiaus jaunimo mokykloje pamažu įgavo pasitikėjimą kitais žmonėmis, atgavo savigarbą, paskui baigė profesinę mokyklą, o šiuo metu pradeda savo verslą. Su ja daug dirbo klasės auklėtoja, psichologė, mokytojai. Buvusi mokinė dažnai apsilanko mokykloje, sako, kad jaunimo mokykla – vienintelė mokykla, į kurią norisi sugrįžti.

„Džiaugiuosi, kad baigiau šią unikalią, nuostabią mokyklą, kurioje man buvo saugu ir gera. Čia jaučiausi svarbus ir reikalingas. Mokyklos direktorė buvo griežta ir reikli, bet teisinga. Tačiau be drausmės būtų buvę sunku pasiekti rezultatų“, – patirtimi pasidalijo buvęs mokyklos mokinys Vitalijus.

Jam antrino ir prieš penkerius metus mokyklą baigusi Amelija: *„Man patiko ši mokykla ir puikūs mokytojai, kurie visada padėdavo ir palaikydavo, priversdavo ateiti į pamokas ir galiausiai baigti mokyklą. Geriausia buvo mano auklėtoja Inga, mokyklos direktorė ir pavaduotojos, supratingi socialiniai darbuotojai. Ačiū jiems, kad turėjo kantrybės ir daug išmokė. Įdomios buvo ir pamokos, ir popamokiniai užsiėmimai.“³⁷*

Mokyklos mokytojai atidžiai kelia savo kvalifikaciją, tobulinasi Vytauto Didžiojo universiteto Profesinio tobulinimo instituto ir kitų institucijų organizuojamuose kursuose ir seminaruose (streso valdymas, konfliktų sprendimas, klasės vadovo darbas), kurie aktualūs dirbant su rizikos grupės vaikais. Pedagogų kvalifikacija yra būtina visiems mokytojams, todėl, manau, kad šioje srityje Švietimo, mokslo ir sporto ministerija turi atlikti savo namų darbus: parengti skatinimo sistemą, kuri ne tik įrašytų mokytojų pareigą nuolat kelti savo kvalifikaciją, bet ir kompensuotų kvalifikacijos kaštus, ypač tada, kai pedagogai savo kvalifikaciją kelia ar įgyja papildomas kompetencijas pedagogų rengimo centruose. Mokytojai turi būti nuolat skatinami dalyvauti tiek bendrųjų kompetencijų, tiek dėstomų dalykų kvalifikacijos kėlimo kursuose, o šis skatinimas turi būti ne tik įrašant šį reikalavimą norminiuose dokumentuose, bet ir turi būti kompensuojami jų kaštai.

Pats geriausias mokymasis yra mokymasis iš kolegų, inovatyvių mokytojų tiek šalyje, tiek kituose kraštuose. Jono Ivaškevičiaus jaunimo mokyklos komanda bendradarbiavo su kitomis šalies jaunimo mokyklomis, lankėsi kitų miestų jaunimo mokyklose, kitose mokyklų bendruomenėse. Primygtinai rekomenduoju lankytis

³⁷ Prieiga per internetą: <http://www.svietimonaujienos.lt/pirmajai-salies-jaunimo-mokyklai-25-eri/>.

vieniems pas kitus, mokyti iš savo kolegų, keistis mokytojais ir mokiniais. Tokios išvykos, tikslingai joms pasiruošus, praturtina tiek mokytojus, tiek vaikus.

Jaunimo mokyklos mokiniai yra sudėtingo likimo vaikai. Pavyzdžiui, 2017 m. mokslo metus baigė 103 (du išvyko gegužės 31 d.) mokiniai. Tik 36 mokiniai 6–10 kl. pažangūs. Nepaisant nuoširdaus mokytojų darbo pagrindinio išsilavinimo pažymėjimus iš 47 įgijo 41, 6 palikti kartoti kurso.

Dirbant su tokiais sudėtingais vaikais, kurie lanko jaunimo mokyklas, mokytojų laukia nelengvas darbas gerinant ugdymo proceso kokybę, kuri priklauso nuo mokinių lankomumo ir drausmės, ieškant ugdymo proceso individualizacijos ir personalizacijos. Paprastai visada tokios mokyklos turi daug problemų su lankomumu, drausme, turi problemų su teisėsaugos institucijomis, ne visada susiklosto palaikantys ir bendradarbiaujantys santykiai su ugdytinių šeimomis. Deja, ne visų auklėtojų ir mokytojų bendravimas ir bendradarbiavimas su vaikais yra nuoširdūs, kai kurie kolegos tiki, kad tik griežtas, formalus dalykiškas bendravimas gali išspręsti iškylančias mūsų vaikams problemas, ne visi noriai „laiko ranką ant vaiko pulso“. Formalų požiūrį į savo darbą labai greitai vaikai pastebi ir pradeda priešintis, remiasi neigimo, atmetimo filosofija. Šias pamokas jie jau yra puikiai išmokę savo šeimose ir „gatvės mokykloje“, todėl jų įpročiai nesikeičia. Tokiose mokyklose kaip Jono Ivaškevičiaus, kitose jaunimo mokyklose, socializacijos centruose, globos šeimynose vaiką pasiekti galime tik nuoširdžiai besirūpindami vaikais ir vienas kitu. Bendruomenės sutelktos pastangos duoda pozityvių rezultatų.

Visada akcentavau, kad netoleruoju mokytojų atsainaus abejingumo. Mokykla – šventovė ir mokytojo misija – pažadinti jaunimo širdis, pripildyti jas gerumo ir tikėjimo suaugusiais žmonėmis. Dažnas iš mūsų vaikų to tikėjimo savo namuose rado nedaug. Kai dirbame su mokiniais, dirbkime ir bendraukime taip, kad jie nenorėtų išeiti iš mūsų mokyklos.

Ugdymo rezultatai priklauso nuo to, kaip giliai mokytojai pažįsta mokinius, žino jų aplinką, problemas, pritaiko ugdymo turinį, atitinkantį jų gebėjimus. Kiekvieno mokytojo pasirengimas kiekvienai pamokai, suplanavimas, klasės valdymas lemia mokymosi rezultatus. Ruošiamės ne tik kiekvienai pamokai, ruošiamės pamokos metu geriau pažinti kiekvieną savo ugdytinį.

Gerbiu ir džiaugiuosi auklėtojų nuoširdžiu rūpesčiu, vaikų ir jų šeimų pažinimu. Aplankyti kiekvieną šeimą ne tik auklėtojų, bet ir kiekvieno mokytojo pareiga. Neaplankius nepažinsime, nesužinosime, kuo gyvena, kokios mūsų auklėtinių sąlygos, kas trukdo siekti sėkmės. To reikalauja mūsų mokyklos darbo specifika. Tokios metodikos ir darbo sistemos siekime nuo mokyklos įsikūrimo pradžios. Visada skatinau ir siekiau, kad visi mokiniai būtų aplankyti šeimose ir šiuos vizitus ne tik pati vykdžiau, skatinau tai daryti visus klasių auklėtojus, mokytojus, kartu su socialiniais pedagogais, psichologu, partneriais. Komandos sudėtis priklauso nuo problemos, kurias tenka spręsti

kiekvieną individualiu atveju. Mokytojų, kurie gerai organizuoja pamokas, mokiniai yra motyvuoti, stengiasi, todėl pasiekiami geresni rezultatai.

Metodinės grupės ne tik mūsų, o ir daugelyje kitų Lietuvos mokyklų dirba tik patenkinamai. Tik keletas dalykinių renginių, tokių kaip „Kolega kolegai“ laikytini pavykusiais. Geresnis rezultatas būtų pasiekiamas, jei metodinių grupių darbas būtų integruojamas kartu su kvalifikaciniais renginiais. Integruotos pamokos mokiniams patinka, bet mokytojus tiek mūsų, tiek kitose mokyklose skatina pasitempti. Tačiau pastebiu, kad kol kas net integruotuose kelių dalykų pamokose dominuoja mokytojai, jie moko, aiškina, pasakoja, trūksta mokinių įtraukties, jų bendrų veiklų, projektų, kūrybinės veiklos. Apgailestauju, kad dažniausiai ne tik mūsų, o ir kitose Lietuvos mokyklose, mokytojai moko, pamokose dažniausia vyrauja mokytojo monologas. Visiems mokiniams sunku, o mūsų mokiniams ypač sunku išklausti pamoką-paskaitą. Jie neturi kantrybės. Tikėtis, kad tokia pamoka praeis be triukšmo, – nerealu. Tačiau, kai integruotų pamokų metu kuriamos mokyklos taisyklės, įgyvendinamas projektas, kaip panaudoti antrines žaliavas ir atliekas, kartu su vaikais kuriamas videofilmas, istorinė drama, analizuojamos politinės aktualijos, praturtinus pamokų scenarijus animacija, videofilmais, žaidybiniais elementais, mokyklos ar visuomenės aktualijomis (pvz., gaisro Alytuje socioekologine analize, politinių partijų debatais ar grafinės fasilitacijos³⁸ metodu parengta įdomiausia gyvenimo istorija ir pan.) mokiniams yra įdomu.

Tarkim, tai, kas dabar jaudina mokinius, jų tėvus, būtų aiškinama per istorinę prizmę. Pavyzdžiui, jaunimui aktuali problema, kad 45 proc. jų bendraamžių neturi darbo. Aktualizuojant šią bėdą galima būtų pateikti istorinį požiūrį – dokumentiką,

³⁸ Prieiga per internetą: <https://www.jtba.lt/biblioteka/grafikos-ekspresas/>.

faktologiją, aiškinantis priežastis ir padarinius. Juk iš esmės niekas šiandien nevyksta be istorinio konteksto. Manau, tokia pamoka, kurioje būtų atskleidžiama, kokios galimybės ją išspręsti, kaip praeityje ją sprendė, būtų geras ugdomasis projektas. Visų mokytojų uždavinys – ugdyti aktyvų ir atsakingą visuomenės narį, bet to kol kas mokytojai neaktualizuoja arba atlieka be atitinkamos motyvacijos. Jei pamokose būtų daugiau ryšio su gyvenimu (matematikos, lietuvių, geografijos, istorijos, pilietinio ugdymo, technologijų ir kt. pamokose), nuo to būtų geriau ir mokiniam, ir visuomenei, ir valstybei. Vienos Amsterdamo vidurinės mokyklos direktorius pasakojo, kad neseniai į mokyklų programas įtrauktas naujas dalykas – pilietinio ugdymo pamokos (70 val.), kad mokiniai mokomi jausti atsakomybę už kitą žmogų. Pavyzdžiui, jei vaikui gerai sekasi matematika, o greta sėdinčiam mokiniui – ne, jis raginamas padėti. Jų mokyklos vestibulyje kabo plakatas „Padėk silpnam, padėk ligotam!“. Direktorius teigia, kad jų tikslas – ne tiek išmokyti vaikus padėti kitiems, kiek sudėlioti prioritetus. Mūsų pragmatiškume amžiuje, kai pinigai – vos ne vienintelis visų tikslas, jaunimui būtina įskiepyti kur kas didesnių vertybių, išdėstyti kitokius prioritetus. Moralinis, emocinis atlygis yra svarbesnis už materialią kompensaciją. Čia svarbu išaiškinti, kad jie privalo ieškoti tų, kuriems reikalinga pagalba, kad turi išmokyti būti naudingi kitiems žmonėms, didžiuotis, kad konkrečiais darbais padėjo konkrečiam žmogui. Pozityvioji socializacija, pozityvus ugdymas viena iš sėkmės sąlygų, padedanti ir mokiniam ir mokytojams³⁹.

Savo ugdytinius turime rengti konkrečiam gyvenimui, mokant išspręsti kasdien išskylančias sudėtingas emocines ir komunikacines problemas. Būtinybę pamokose ugdyti atsakingus piliečius ne kartą akcentavo Vilniaus meras Artūras Zuokas, kuris vykdamas iš darbo pamatęs šiukšlę ją pakelia, o jei primėtyta daugiau ir aplinkui sukiojasi jaunimas, jis paskatina palaikyti jo iniciatyvą ir rinkti drauge. Vilniaus miesto meras Remigijus Šimašius ne kartą kvietė visus vadovus, mokytojus rodyti iniciatyvą, palaikyti sostinės švarinimosi idėją, inicijuoti socioekologinius projektus, ugdyti kultūrą mieste ir savo institucijoje.

Norint pasiekti realių pokyčių, reikia kiekvienam pradėti nuo savęs, mokytis, bendrauti ir bendradarbiauti su kolegomis, keistis patyrimu, skleisti patirtį, ieškoti sumanių sprendimų, ką ne kartą akcentuoja mūsų partneriai iš Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijos. Pirma mokslininkų akcentuojama idėja, kad mokyklose reikia puoselėti gyvąją (holistinę) edukaciją, kuri yra daugiau nei tai, kas vyksta pamokose, kurias turi papildyti ypač tai, kas įgyvendina ir praplečia asmens mokymosi ir augimo potencialą, kuris gali įvykti bet kurioje situacijoje ir edukacinėse aplinkose ir kuris apima „galvą, širdį ir rankas“, tačiau šio proceso lyderis visada yra kūrybingas pedagogas⁴⁰. Sumanioji edukacija, pasak prof. G. Kvieskienės, tai

³⁹ *Pozityvus mokymas*. Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=t0sphqU6knc>.

⁴⁰ Kvieskienė, G. (2015). Sumanioji edukacija – socialinėms industrijoms. *Socialinis ugdymas*, 41(2). Prieiga per internetą: <http://socialinisugdymas.leu.lt/index.php/socialinisugdymas/article/download/143/1>.

procesas, inicijuojantis tradicinį ugdymą, plečiantis pažinimo procesą, padedantis jauniems žmonėms išlaisvinti savo kūrybinį potencialą ir veikiantis socioekologinėje bendruomenėje, apimdamas, įtraukiantis ir įgalinantis visus visuomenėje veikiančius sektorius ir bendruomenėje esančias institucijas ir organizacijas, kuriose gali formuotis ar būti inicijuojamos socialinės industrijos⁴¹.

Nuo mūsų mokytojų turi spinduliuoti šviesa, sklisti šiluma. Mes privalome būti vieningi, prisimenant išorės audito pasakytus žodžius, „kaip kumštis“. Tik būdami vieningi, siekdami bendro tikslo galime išlikti kaip institucija. Tikiuosi, nauji metodinių grupių pirmininkai įneš naujo vėjo. Mokymo infrastruktūra yra sukurta įgyvendinus ESSF remiamus projektus ir papildyta šiais mokslo metais įgyvendinant ESSF finansuojamą projektą „Jaunimo mokyklos aplinkos pritaikymas“. Sukurta edukacinė aplinka nepilnai panaudojama. Būdamas mokyklos direktore siūliau kolegoms atgaivinti primirštą tradiciją – lankytis kolegų pamokose, kviesti į jas atvykti tėvus, partnerius. Ne tik videofilmai, bet ir kompiuteriniai žaidimai vaikų telefonuose gali tapti puikia priemone mokantis matematikos, jei juos sumaniai panaudosime.

Mūsų mokykla, kaip ir viso pasaulio mokyklos, per pastarąjį šimtmetį pasikeitė nedaug. Tai pati konservatyviausia socialinė institucija. Kuo daugiau galvoji apie mūsų mokyklą ir jos problemas, tuo sunkiau gali paneigti faktą, kad XXI a. klasė ir XXI a. pedagogas turi skirtis nuo XX a. klasės ir pedagogo. XXI a. mokykloje aktualu turi būti ne aštuntokų klasė, o kiekvienas aštuntokas, atėjęs į mokyklą. Pabrėžiu – kiekvienas. Kyla nepasitenkinimas, kad mokiniams neįdomu, bet gal paseno mūsų didaktika, mokome neįdomiai, neaktualių dalykų. Kai matau sėdintį klasėje mokytoją, o mokiniai susodinti, kad matytų vienas kito pakaušį, liūdna darosi. Laikai jau nebe tie. Reikia sudominti, nusileisti iš dramblio kaulo sosto ir išklausti mokinius pasitelkiant pasakojimus, humorą. Visa širdimi tikiu, kad mokinius gali sudominti, jei pačiam mokytojui įdomu tai, apie ką jis kalba, jei dirba su ugnele, su užsidegimu.

Nieko nėra liūdnesnio, kai matai mokytoją, kuris yra nelaimingas dirbdamas savo darbą.

Noriu tikėti mokytojo galia, jo svarba vaiko gyvenime. Entuziazmas – pedagogo varomoji jėga.

Dirbdami su vaikais, kurie pas mus ateina iš socialinių atskirties šeimų, patyrę įvairialypę riziką ar smurtą, turime nuolat apie tai mąstyti, rinkdamiesi mokymo metodus ir priemones. Šie vaikai dažniausiai nepasiruošę savarankiškai spręsti iškilusių problemų, todėl jiems reikia visos meilės, paramos ir šilumos, kurią mes, pedagogai, galime duoti. Iš tiesų, reikia labai nedaug. Nesipriešinti kaitai. Kaita nėra blogis. Nekaltinti vaikų, gyvenamojo laikotarpio. Bendradarbiaukime su kolegomis,

⁴¹ *Sumanioji edukacija: pasitikėjimu grįsta partnerystė*. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/lt/mokslas/mokslo-ir-tyrimu-klasteriai/socialiniu-mokslu-klasteriai/sumanioji-edukacija-pasitikejimu-grista-partneryste/>.

dalinkimės žiniomis ir patirtimi, drauge ieškokime atsakymų, siekime, kad ugdymo turinys būtų gyvas, kad vaikai norėtų mokytis mūsų mokykloje.

Vidaus audito grupė pozityviai įvertino mūsų mokyklos kultūrą, tačiau mano vertinimas būtų priešingas daugumos mokytojų nuomonei ir didžiausia išliekanti problema – drausmės erozija, lankomumas. Mokytojai bijo laikytis griežtos bei tvirtos pozicijos ir tik pavieniai sugeba pasiekti retenybę – užtikrinti tvarką ir drausmę savo pamokose. Mokytojų bendruomenė yra tokia, kokią pati pasirinkau, visus priimu tokius, kokie yra. Visus mus labai skirtingus turi vienyti mokyklos idėja – padėti vaikams ne tik atstatyti mokymosi motyvaciją, savivertę, bet ir suvokti savyje, gyvenamojo laikotarpio iššūkius, padėti išgyventi socialinę atskirtį, tėvų netektį, skurdą ir kitas jiems išskylančias problemas⁴².

Mokyklos misija kilni, tačiau ją įgyvendinti kai kuriems mokytojams neužtenka kantrybės, patirties, pasiaukojimo. Pasitaiko, kad kai kurie pedagogai gėdijasi darbo jaunimo mokykloje, veja šalin destruktivaus elgesio mokinį, vengia bendrauti su jų tėvais, globėjais ar rūpintojais, nedalyvauja tėvų susirinkimuose, mokyklos renginiuose. Tokia mokytojo izoliacija paaiškėjo po vidaus audito. Mokytojai nežino, kokiuose projektuose mokykla dalyvauja, su kuo bendradarbiauja, kokie mokyklos partneriai. Tai paryškino kai kurių mokytojų atsainų požiūrį į darbą, abejingumą institucijai, kurioje dirba.

Daugelis mokyklos bendruomenės narių dalyvavo konferencijoje „Vaiko gerovės politika Lietuvoje“, kuri buvo skirta AMADE-LIETUVA dvidešimtmečiui paminėti, kurių steigėjai buvome daugelį metų. Tarp dalyvių buvo ne tik edukologijos mokslininkai, Švietimo mokslo ir sporto ministerijos atstovai, asociacijų prezidentai, Lietuvos ir Vilniaus mokyklų mokytojai, jų vadovai ir kt. Tai ne tik mokyklos įvaizdžio kūrimas, jos pristatymas, bet ir kontaktai, bendravimas, probleminių mokinių kvietimas mokytis mūsų mokykloje. Juk ir parama iš Monako buvo skirta rizikos grupės vaikams.

Daug pavojų tyko mūsų mokinių, daug išgyvenimų jie patiria ir mūsų, mokytojų, pareiga ne tik gerinti ugdymo kokybę, atstatyti mokymosi motyvaciją, bet ugdyti atsparumą neigiamai įtakai, socialinius įgūdžius. Mes, mokytojai, privalome parodyti vaikui kryptį, o savo kelią turės nueiti pats.

Padėkos žodžio nusipelnę mokytojai visada aptarus vadovų posėdžiuose yra skatinami. Asmeniškai laikiausi nuostatos paskatinti, pagirti, padėkoti mokytojams už iniciatyvas, darbus, kad ta nuotaika įgytų tęstinumą ir mokytojai skatintų mokinius už pastangas, pažangą, pozityvų elgesį, lankomumą, daugiau gerų žodžių, komplimentų vaikams, netgi jų tėvams.

Prašymas – įvardinkime blogą elgesį per pamokas, susikurkime su kiekviena klase taisykles, sudarykime susitarimus, netoleruokime prastos drausmės, nubrėžkime

⁴² Tikras draugas? Vilniaus Jono Ivaškevičiaus jaunimo mokykla. Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=zPqBjF5WQVk>.

ribas. Aiškios ribos suteikia saugumo jausmą ir mokytojams, ir mokiniams. Rekomendacijas dėl poveikio priemonių taikymo netinkamai besielgiantiems mokiniams kalbės ir siūlymus teiks socialinis pedagogas.

Žinant mokinių tėvus, negebančius nubrėžti aiškių ribų savo vaikams, mokytojams ir toliau teks pratinti mokinius vykdyti pareigas, ugdyti atsakomybę. Kiekviename žingsnyje: per pamokas, pertraukas, valgykloje, neformaliojo ugdymo užsiėmimus. Tad susitelkime ir tęskime praėjusių mokslo metų tikslų ir uždavinių įgyvendinimą, daugiausia dėmesio kreipdami lankomumui ir drausmei.

Apibendrinama norėčiau akcentuoti, kad siekiant ieškoti efektyvesnių vaikų elgesį gerinančių ir nepilnamečių nusikalstamumą mažinančių priemonių, pirmiausia turime pripažinti, kad esama geroji patirtis, švietimo pagalbos tinklas stokoja lėšų, jaunimo mokyklos švietimo pagalbos specialistų ir visos mokyklos darbuotojų įgalinimo.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo, Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo nuostatų praktinis taikymas yra problemiškas, nes įstatymo nuostatų nekonkretumas, numatytų funkcijų ir procedūrų neapibrėžtumai, finansavimo ir švietimo pagalbos specialistų trūkumas lemia nepakankamai efektyvias minimalios priežiūros priemones ir šių priemonių taikymas skirtingose savivaldybėse nėra tolygus.

Europos Tarybos rekomendacijose, formuojančiose bendrą politiką nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos srityje, yra pabrėžiama *mediacija*, kaip vienas iš tarpininkavimo būdų, padedančių rasti kompromisą tarp nukentėjusiojo ir įtariamojo / kaltininko (nepilnamečio). Dauguma ekspertų ir tyrėjų pritaria, kad mediacija galėtų būti laikoma efektyvia priemone bei duoti teigiamų rezultatų, tačiau kartu pastebima, kad pagrindinės problemos yra susijusios su mediatoriaus profesionalumu. Alternatyviems konfliktų sprendimo būdams išsivertinant teisinėje sistemoje, vis dažniau kalbama apie meditaciją. Lietuvoje mediacija nėra naujas konflikto sprendimo būdas teisminėje praktikoje, bet dar labai negirdėtas dalykas mokykloje. Tad būtų labai naudinga šią priemonę taikyti ugdymo įstaigose, ugdymo sistemoje.

Tik kompleksinė pagalba vaikui ir jo šeimai, kartu dirbant su jo šeima, rūpintojais, taikant pozityviosios socializacijos principais pagrįstą švietimo pagalbą, kaip rodo šiame straipsnyje pristatomas Jono Ivaškevičiaus mokyklos atvejis, yra tas kelias, kuris kartu su pagalba šeimai ir jos švietimu ir yra vienas iš efektyviausių būdų, leidžiančių vaikui patekti į rizikos grupę turėti antrą šansą.